

Jasličar Konrad Triler

Marija Gasser

Mojster Konrad ob jaslicah iz javorjevega lesa, ki so visoke en meter.

Božični čas vsako leto znova prinese med nas vznemirjenje, pričakovanje, radost, mir in veselje. Mir v srcih, vonj po kadilu, sveti večer, pesem zvonov, božična noč. Enkrat na leto, za praznik vseh dobrih ljudi, nam Detece deli svoj blagoslov. Praznik bogatijo božična zgodba, pesmi, podobe iz otroštva, družinski običaji. Hlevček, pastirji, trije kralji, zgodovinski dogodek iz Lukovega in Matejevega evangelija, iz katerega je razviden duhovni smisel dogodkov iz Jezusovega otroštva. Božič je najlepši, velika noč pa največji krščanski praznik. Konrad pravi: "Po veri je velika noč več kot božič, je vstajenje. Vendar božič je zame od vseh praznikov najlepši, najsvetlejši, čutim ga globoko v duši, v sebi, intimno. Vsako rojstvo je velik čudež. V božiču čutim mir, sem pomirjen."¹

"Jaslice imajo izvor na Tirolskem, po ustnem izročilu se kot biseri odražajo v krščanski umetnosti in literaturi. Poleti so tam pasli drobnico, pozimi pa so rezljali figurice in jih prinesli tudi na Kranjsko. V času Avstro-Ogrske so različni krošnjariji od tega živeli. Danes na Tirolskem izdelujejo jaslice strojno, prodajajo jih kot ročno delo. Na Slovenskem so prvi postavili jaslice jezuiti. To je bilo v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani leta 1644. V njih so poldrugi meter visoke osebe, kipi, v zaporednih različnih prizorih predstavljale božične skrivnosti. Figure jaslic so lahko poljubne velikosti. Lahko so iz lesa, kamna, glin, izrezane iz papirja. Postavljene so na podlago iz mahu ali trave. Ponekod pripravijo tudi žive jaslice – v Sloveniji so tovrstne najbolj znane v Postojnski jami, ali pa ledene (Mojstrana). Na Brezjah se nahaja muzej, kjer so na ogled jaslice z vsega sveta."

Prva znana upodobitev živih jaslic sega v leto 1223, ko je sv. Frančišek Asiški v Grecciu (Italija) obhajal božični večer v votlini nad vašjo.²

Selška dolina je dolina mnogih samorastnikov. Konrad Triler je jasličar iz Selške doline. V Selški dolini dela jaslice še Anton Kalan – Fajfarjev Tone. Konrad Triler od leta 2007 živi pri sinu Janezu in njegovi družini v Dolenji vasi. Takrat je nasilna narava v Železnikih pokazala svoj pravi obraz in svojo razdiralno moč. Konrada je še posebej prizadela,

saj mu je poleg tega, da mu je uničila stanovanjsko opremo, uničila tudi jaslice, ki jih je izdeloval več let in se z njimi predstavljal po Sloveniji. Vendar Konrad se ni dal! Zadovoljen je z majhnimi stvarmi in je izjemno srečen človek. Rad ima naravo, ki jo gleda s srcem in z njo živi, narava je del njega. Naravo, neodvisni predmetni svet, ki jo sprejema, gleda kot umetnino in nabira, zbira njene čutne dražljaje. Njegovo oko najde, dojema in najde ustvarjeno svetlobo, zato, ker upošteva njene zakonitosti. Ko je hodil na Ratitovec, je lahko hodil cel dan, občudoval je skalovje, stene, rdeče ožgane od strele v Razorju, razjedene od vode, razpokane od zmrzali, potresa. Pravi, da je amater, posebej, večkrat reče sam o sebi, da je čudak. V resnici je skromen, odprt, dobrovoljen, neposreden v razmišljanju in govoru, odkrit, izjemno pošten in po svoji razgledanosti izjemno širok. Pravi, da je v življenju nenehno treba iskati. Za izdelovanje jaslic uporablja trd les: hrast, javor, bukev, češnja. Pokaže mi posebno umetnino, črno kamelo, zraven pa še črne jaslice. Poiskal jih je v naravi. Marijo, Jožefa in Dete. Jaslicam ni dodal nič posebnega razen okolja. Ni gozdar, ni poznal lastnosti lesa. Njegova mama je klekljala z belimi in črnimi klekeljni, ki jih je 'zdrakslal' ded Kordež. Sčasoma je ugotovil, da je nagnojev les sprva rumen, nato potemni, postane črn. V Mlakah, v Plenšaku uspeva nagnoj na zelo pustih, kamnitih tleh, ta je najboljši. Les je živ, tako kot ljudje, ki so v trdih razmerah najbolj prekaljeni in najboljšega značaja.

Z obdelavo bakrene pločevine je začel že pred desetletji, ko je iz odpadnega bakra skoval plavž, potem pa tudi dražgoško srce. Poleg omenjenih motivov pa je začel upodabljati tudi religiozne motive, torej jaslice. Zelo rad rezbari, ustvarja izdelke iz lesa in bakra, kamna, korenin, žita, skratka, iz naravnih materialov. Vedno so ga privlačili narodni motivi. Kasneje je baker začel oblikovati v kombinaciji z lesom, za to motive najde v slovenski ljudski folkloristiki. Za ustvarjanje potrebuje mir in čas, da se lahko ustvarjalno poglobi v delo. Vsak izdelek je unikaten. Narava mu v koreninah, zavitem

Šubičeve jaslice iz cerkve sv. Antona v Železnikih. Izdelane v lesu z dvema palmama.

Zimska idila. S temi jaslicami je g. Konrad želel prikazati nekaj slovenskega. Jaslice so izrezane iz brezovega lesa, zasnežene smreke pa prikazujejo značilno božično pokrajino.

vejevju, izlizanem kamenju, kosih odpadne kovine prikaže človeške in živalske podobe. Narava sama po sebi ustvari čudovite umetnine, le stikati je treba. Navdušen je nad vsako najdeno stvaritvijo, ki jo vtke v svoje unikatne jaslice. Uživa ob iskanju teh naravnih čudes, ob ustvarjanju, ob lepem pogledu

na Ratitovec. Idejna zamisel se pojavi nenadoma, je navdih, nato nastane skica v povezavi z božičnimi zgodbami o rojstvu Jezusa, ki jih je poslušal že v otroštvu. Vzame papir, riše figurice, vsake jaslice so malce drugačne. Vsake so unikatne, osrečujejo ga in razveseljujejo. Povezane so s spominom na otro-

Jaslice, slika v lesenem okvirju. Izdelane iz bakra.

Jaslice iz zalološkega skрила, ki je značilen za naše področje. Rojstvo je zaradi barvitosti upodobljeno v lesu, spodaj odseva kontrast kamna.

štvo, ko je kot solarček izdeloval figurice iz kartona in so bile njegove jaslice mnogo let hišne jaslice. Bile so skromne, saj niso imeli denarja niti za kruh, kaj šele za kupljene jaslice. Pred leti pa je začel razmišljati o izdelavi posebnih jaslic. Začel je uporabljati materiale, kot so les, železo. Izdelal je čudovite jaslice iz skrila, iz posebnega kamenja, s katerim so bile pokrite strehe starih hiš. Na razstavah ljudje želijo ljudje videti kaj izvirnega.

Zanj so jaslice svetinja in svetost. Za izdelovanje jaslic je treba imeti malce nemirno dušo, ob tem mu pojeta srce in duša. Izdeluje marsikaj, postori vse mogoče stvari okoli hiše, pa mu tega ne bi bilo treba, a postori, ker to rad dela. Še vedno rad vrtnari in izdeluje jaslice ter ustvarja. Ne izdeluje pa samo jaslic, zbira tisto, kar nekateri odvržejo, ker se ljudje ne zavedajo duše predmetov. V svoji kleti hrani žlin-

dro, ki jo je izkopal, hrani drobce zvonov cerkve sv. Antona, ko je pogorela.

Konrad o sebi rad veliko pripoveduje. Izhaja iz verne družine. Izučil se je za vrtnarja, cvetličarja. Vzgoja rastlin in aranžiranje cvetja mu je v nepopisno veselje. V zakonu sta se mu rodila dva sinova. Živi skupaj z mlajšim sinom Janezom in njegovo družino. "Starejši sin Vane pa je na Luši z družinico, hvala Bogu, vsi smo preskrbljeni," pravi Konrad. Žena pa mu je umrla že skoraj pred tremi desetletji: "Šele ob smrti drage se zaveš, da nismo več cela družina. Samo tisti, ki to doživi, razume, kako je, ko mož nima več ljubljene žene, otroci pa ne mame," pove Konrad. Šele ob upokojitvi se mu je porodila zamisel, da bi lahko božični čas, božično rojstvo olepšal in za svojo družino naredil nekaj lepega. Prva vzpodbuda so mu bile dragocene kulisne cerkvene

Kombinacija jaslic z bakreno pločevino in lesom. Te jaslice lahko postavimo v mah, lahko so kot kotne jaslice, ki so bile nekoč značilne za naše kraje. Sprva smo Slovenci imeli jaslice po domovih v kotu ali kasneje na okenski polici.

Jaslice, izdelane v reliefni tehniki v velikosti 120 cm. Na fotografiji je samo del jaslic, material je baker, zaščiten z akrilno barvo in oksidi.

Risbi starega očeta Franca Kordeža. Hrani Konrad Triler.

jaslice podobarja Štefana Šubica, ki so jih ljudje postavljali vsako leto v stranski kapeli sv. Andreja župnijske cerkve sv. Antona Puščavnika. Za te kulise se je zavzel župnik France Dular. Kulise so propadale za stranskim Marijinim oltarjem. Sam je navdušeno sodeloval pri obnovi, tako kot tudi več domačinov. Mizarska popravila je opravil Tone Sedej, oljno poslikavo Tone Kalan.

Prvi umetniški relief je ustvaril v velikosti 120 x 70 centimetrov, imel ga je v hiši na Racovniku. Ta relief bo verjetno odšel v Ameriko.

Včlanjen je v Društvo ljubiteljev jasic Slovenije s sedežem na Brezjah. Jasličarji so posebni ljudje. Tako pravi tudi za Draga iz Rateč pri Zidanem Mostu, ki pri jasličarjih nabira jaslice in jih potem razstavlja ob božičnem času na različnih mestih.

Življenjska pot

Stari oče Konrada Trilerja je bil Franc Kordež (8. 11. 1864–26. 11. 1915). Že ded je naslikal jaslice na steklo, a se žal niso ohranile. V Železnike se je preselil iz Globokega pri Podnartu. Poročen je bil z Ano Nadrag iz Arnoldsteina v Avstriji. Železarstvo v bilo v začetku 20. stoletja v veliki krizi in leta 1902 je ugasnil plavž v Železnikih. Kovači so ostali brez zaslužka in so morali iskati delo drugod. Mnogi so se odselili, zato je bilo tedaj naprodaj mnogo hiš. Eno od teh hiš v Grapi je kupil njegov ded Kordež. Kordež je v času Avstro-Ogrske hodil po celi Avstriji in nekoč s seboj v Grapo pripeljal Konradovo babico. Tam je postavil mizarsko delavnico in naredil 'obel mašino' na vodno silo, tako da je določene stvari že strojno obdeloval. Bil je prijatelj Ivana Groharja. Oba sta bila umetniško navdahnjena, skupaj sta vandrata in popivala. Pravi, da sta bila ista tipa. Za Groharjeve slike je prav njegov ded izrezal nekaj čudovitih okvirov. Prav prijateljstvo z Groharjem je morda vzrok za nekaj čudovitih skic, ki so ene redkih, ki jih leta 2007 ni odnesla povodenj. "Stari oče in Ivan Grohar sta bila velika prijatelja. Grohar je imel atelje v Škofji Loki, Pr' Pepet. Naročila za njego-

ve slike so prišla z Dunaja, denarja pri nas pa ni bilo. Moj stari oče Kordež mu je delal okvirje. V skicah, ki jih je delal ded, se čuti Grohar. Groharjevih del je v Sloveniji malo, največ jih je na Dunaju, v Münchnu. Samo premožni, izobraženi ljudje so kupovali, naročali slike, na jugu Avstro-Ogrske, na Kranjskem, pa ni bilo denarja, zato so pri nas njegove slike redke. Tu se je rodila moja mama," pripoveduje Konrad. "Ohranjenih je 34 skic grafik s podpisom deda Kordeža, na katerih je tudi nekaj detajlov iz farne cerkve. S svojim znanjem je izrabil tudi vodno silo za pogon nekaterih strojev. Za tisti čas je bil pravi inovator. Po poklicu je bil mizar, izdelal je lesene klopi za cerkev sv. Antona v Železnikih. Kot mojster je imel tri pomočnike in vajenca. Ded je bil pravi posebnost, izdelal je celo harmonij, ki se ni ohranil. Otroci smo iz njega pobrali piščali in nanje piskali. Takrat ni bilo nikogar, ki bi se zavedal bogate, umetniške zapuščine. Naredil je tudi fotoaparata. Leče je kupil, ostalo je naredil sam, pravi, da tudi tisto veliko škatlo za fotografiranje. Prve fotografije so bile na steklo, pa so otroci vse potolkli. Ljudje se takrat niso zavedali dragocenosti teh fotografij. Naredil je dinamo, ki je v Tehničnem muzeju na Dunaju. Včasih so bile narodne noše izjemna dragocenost, svetinja. Njegova hči, moja mama, tega, kar je storil, do konca življenja ni mogla razumeti. Ta Kordež je ženskam pobral ves denar, vse solde, ki so bili takratno plačilno sredstvo, kljub revščini, kot je bila. Izdelal je posebno napravico, iz solda je naredil žico, jo spojil naprej, napravil tuljavo za dinamo. Ženskam je pobral svilene rute od narodnih noš in s svilenimi nitmi izoliral žico."

"Moj oče je bil doma od Svetega Duha. Prišel je v Železnike za hlapca, njegovi starši so bili Bavarci. V Železnikih je bila velika beda. Pred vojno je bil običaj nošenja zvonca, pred tem se je nosila Marija. Stara mati je bila Avstrijka in jo je vedno sprejela, da smo jo nesli do Matijevca. Vsi sosedje smo se zbrali s svečkami. Pred hišo je bila pesnitev, molitev. To je bil zapeti obred. Bilo je drugače kot danes. Ko so Marijo prinesli od sosedu, so bila vrata zaklenjena. Pred hišo, pred sprejetjem Marije v

hišo, se je odvijal poseben obred, ritual. Zunaj so molili, znotraj so odgovarjali. Ko so pomolili, so odprli vrata in sprejeli Marijo, žal se besedila ne spomnim. Na sveti večer je bila Marija vedno pri Matijevcu. Tam sem prvič videl jaslice s kipci, ki so bile nekaj čudovitega. Danes je od teh jaslic ohranjeno samo nebo, ozadje, nič drugega se ni ohranilo. Jaslice me spremljajo od otroštva. Nekoč na sveti večer sem prvič videl take lepe jaslice, ovčke, nebo, angele. Vedno sem si želel, prav hrepenel, da bi jih imel. Ko sem bil malo večji, že pred vojno, sem jih 'izšniclal' in jih poslikal z vodenimi barvami. To je treba čuvati kot oči. Doma smo imeli neki papir, da smo lepili. Ves material pa je bil izjemno drag. Naredil sem Betlehem. Med vojno, ko sem bil v Škofji Loki, sem figurice videl pri Ješetu v Loki. Niso mi jih hoteli prodati. Rekli so mi, naj grem k Konjedicu v Stražišče, kjer so še danes znani jasličarji. Ljudje to danes cenijo."

"Ko sem bil v četrtem razredu v Železnikih, je moje šolanje prekinila druga svetovna vojna. Moja babica je znala samo gotico, ker očeta ni bilo nikoli doma. Besede je mešala. Govorila je slovensko in nemško, molili smo tudi nemško. K nam je prihajal Besell, govoril z babico in se po pešačenju tudi malo okrepečal. Hodil je h Kordežu, k nam, babica se je z njim zelo dobro razumela, jaz pa sem ministriral. Besell je pokrival in obvladoval Poljansko, Selško dolino in celotno Loko. Prišel je, kadar je mogel. Živel je v Stari Loki. Bil je pravi misijonar. Dr. Besell je bil duhovnik iz Salzburga. Za večje praznike, za veliko noč, božič, je hodil profesorju pomagat starejši gospod, dr. Oberschteiner. Zelo zanimivo se mi zdi, da je Besell že zelo dobro govoril slovensko. Imel je veliko dela. Maše so bile takrat, kot so bile lahko, enkrat v Selcih, drugič v Železnikih, na Zalem Logu, kar med tednom. Cerkve so bile vedno polne. Če je čas slab, ljudje veliko molijo. Nagovoril me je, da bo, če bi kdo umrl, kdor koli, naredil cerkveni pogreb. Ko je prišel, je grob blagoslovil. Vse je bilo v latinščini, sedaj so vse spremenili. Obvladati si moral libero. Imel sem izvrsten posluš. To imamo vsi v genih, odpel sem

libero. Odkar se namesto latinščine uporabljajo drugi jeziki, je ta obred drugačen. Spomnim se slovenskega prevoda: Ko se bosta majala nebo in zemlja, bo prišel tisti čas³... Pogreb sem naredil tak, kot mora biti. Težko je pokopavati, kdor koli je že pokojni. Ni važno, kdo je bil, ali partizan ali kdor koli, vsak pogreb je bil cerkven. Uporabil sem samo blagoslovljeno vodo, truplo pa je potem blagoslovil duhovnik Besell. Pokopal sem Otona Vrhunca - Blaža Ostrovharja."

"Izjemno mi je bilo težko pri naslednjem dogodku. Pri nas doma sta bila dva majcena brata, moral sem po mleko na Studeno. Nihče v Grapi ni ničesar vedel, nisem vedel, kaj se je dogajalo v Železnikih. Zdaj je pod Zijalko postavljen križ. Najprej zgleдам mrtveca, ki je ležal nekoliko nižje od Homarjevih. V Železnih nitih piše, da sem bil prvi in da je bil zraven mrtveca mitraljez. Jaz ga nisem videl. Bilo je polno Nemcev, orožje so vsakemu takoj pobrali. Takrat je ležalo v Sori, čez škarpo polno trupel. Bilo je grozno. Spomnim se zelo mladega, lepega dekleta. Prebivalci so te žrtve morali zvoziti na pokopališče, skupali so veliko jamo, jo obili z deskami in jih položili vanjo. Del partizanov je bil na hribu, danes se sprašujem, zakaj so jih zapustili. Tudi te žrtve sem pokopal jaz."

"Hodil sem v slovensko, nato v nemško šolo, med vojno pa sem šel v Škofjo Loko, kjer je bila v Šolski ulici obrtna šola. Bil sem vajenec in sem delal v vrtarstvu, da sem se preživel. Po vojni sem spet obiskoval slovensko šolo. Učil sem se rusko, danes znam samo eno besedo: baraban – boben. Med vojno se nisem vpisal v pionirsko organizacijo. Učil sem se, tisti, ki pa so bili v pionirskem odredu, so manj časa služili vojsko. Spomnim se požiga cerkve v Železnikih in hranim 'hilzen' – tulec granate, iz katere je bila izstreljena granata v cerkev sv. Antona. Hranim drobce raztreščenih zvonov iz cerkve sv. Antona, ki so jo porušili partizani, ker se prebivalci niso udeležili mitinga."

"Še po vojni sem se učil rusko, znam malo nemško, ker je bila moja babica Avstrijka. Trilerji so Bavarci. Ponosen sem na svoje poreklo."

"V Škofji Loki so bili od avgusta 1945 do leta 1948 na škofjeloškem gradu zaprti nemški vojni ujetniki, ki so na gradu organizirali tudi vojno bolnišnico. Vsak dan sem šel do vrat gradu, preko straže so mi dali 20 ujetnikov, ki so hodili z menoj delat v vrtnarstvo, vsako jutro. Z mano so šli na delo, kjer so okopavali, pleli. Bili so slabo hranjeni. Za srajco so si nabasali papriko ali paradižnik in to odnesli na grad. Marsikaj sem videl, bilo je hudo in težko, bili so reveži."

"Tam, kjer danes v Škofji Loki stoji zdravstveni dom pa vse do ceste za Suho, so bile same tople grede, pokrite s steklom in rastlinjaki. Lastnik France Planina je to ozemlje dal v najem. Kasneje, ker ni smelo biti zasebne lastnine, je ta kompleks spadal pod ME-PO (Mestno podjetje). Ta kompleks so po drugi svetovni vojni podržavili. Tu se ni pridelovalo cvetje, ampak same povrtnine. Po vojni, leta 1947, sem se v Škofji Loki izučil za vrtnarja."

"Nekoč se mi je zagnojil prst. Pozdravil me je nemški zdravnik. Dr. Hubad, ki je deloval na Balantovi štali, je bil splošni zdravnik in je bil povezan s tem kirurgom. Dal mi je dokument, z njim sem šel na grad, kjer je bila bolnišnica. Imel sem popolnoma zateklo celo roko, ne vem, kako sem zdržal operacijo. Sem brez členka na palcu, a nemški zdravnik mi je rešil roko."

"Mrtve ujetnike so vozili po Šolski ulici na pokopališče. Veliko jih je na gradu umrlo. Vozili so jih z navadnimi 'garami' - 'kimpeži', zadaj so dali 'remelj'. Dva sta peljala navadno 'kišto', zadaj je šel civil s 'štolo'. Še danes je na škofjeloškem pokopališču viden nemški napis. Kasneje so nekaj teh ljudi prekopali."

"Opravljaj sem veliko nalog. Bil sem vključen v vrtnarsko kmetijstvo v okviru Kmetijske zadruga. Kasneje sem se zaposlil v podjetju Niko, v galvaniki. Zato sem se izobraževal v Mariboru, kjer sem si izpopolnil znanje o kovinah in materialih, izobrazil sem se v kemiji. Prav od takrat me spremlja ljubezen do kovine. Kasneje, ko mi je delo prineslo ekcem, sem delal v planskem oddelku. Takrat ni bilo nobenih računalnikov, vse sem računal peš. Kasneje sem

bil na delovnem mestu vodje referenta osnovnih sredstev. Imel sem red, zelo dobro sem si organiziral delo, da je vse dobro potekalo. Pokojnino sem dočakal v skladišču kot vodja polizdelkov v Iskri Elektromotorji - današnji Domel."

Jaslice

"Jasličar sem postal po upokojitvi, material zanje pa zbiram skozi celo leto. Sreča, da živim tukaj, kjer je veliko gozdov, zato je dovolj gradiva."

Jaslice podarja, dvojne so na Sveti Gori, na Brezjah. Razstavlja v Jurklostru, v Jalnovi hiši v Žirovnici, v Zavodu sv. Stanislava v Ljubljani, v Etnografskem muzeju v Ljubljani, v Vojniku pri Celju, v Poljanah, v Italiji, v Avstriji, njegove jaslice so celo v Ameriki v Washingtonu. Obnovil je tudi stare jaslice iz papirja iz Krškega.

"Za konec si želim, da mi Božje Dete izprosi zdravlja, da bi lahko še dolgo delal kot doslej, kajti zame je izdelava jaslic poezija."

*Tam na slami dete sanja,
zvon polnočni pritrkava,
vabi vernike v svetišče,
vsak od nas miru tam išče.*

Mojster v svojem rajju, v delavnici.

Večer na jasi nekoč

*V mraku se fantje pod lipo zbero,
da danes na vasi dekletom pojo.*

*Na vrtu med rožami hiša stoji,
pred gavtrom kovanim rdeč nagel cveti.*

*Kot v sanjah zvenela pod oknom je pesem,
njen dragi prišel ji je izkazat ljubezen,
je petje v noči dekle prebudilo,
se hitro k oknu je napotilo.*

*Ko ljubljeni zgoraj senco opazi,
odpri mi, saj sem tvoj dragi.*

*Ne morem, oče živijo po stari veri
in meni zaključajo dveri.*

*V daljavi vrisk in petje se čuje,
njen dragi se s fanti že oddaljuje,
dečva pa v izbici večer objokuje.*

*Drugačni nekoč bili so časi,
želeli ljubezni so si ta mladi
kakor po zimi vsi mi pomladi.*

*Nekateri pa danes kar skupaj živijo,
fantje in dekleta sramu ne trpijo,
otrok pa mnogi si ne želijo.*

SVETI VEČER

Šnežinke poplesarajo po bregu
prižigajo se zvezde gar ma nebu
kardita vonj širi se posodi
ob jaslicah družintar pa moči.

Po krajih razkropljeni danes zbrani
ostali verni smo kerstjani
domov prišli, sinovi, hčere z vnuki
čprav kvač nekaterih še neuki

Po molitvi mladež jaslice oblega
saj potrebne so motančnega ogleda
sveta noč, pesem sliši se v nšino
s stiški roč srčno zdavjasi želimo.

Sam na slami JEJE sanje
zvon polnočni pritrkava
vabi vernike v svetišee
vsah od nas miru tam tse

Jaslice v velikosti enega metra z ozadjem Betlehema iz furnirja. Kipci so iz javorjevega lesa v velikosti 20 cm. Figuri Marije in Jožefa sta zaradi večjega poudarka visoki 25 cm. Palme so iz lesa hruške, zaščitene proti insektom, kar se izraža z rumeno barvo.

Opombe:

¹ Irena Dolschon, 25. 12. 2016, Dnevnik POP: Pesem Sveta noč na božični dan poslušaj tretjino človeštva. Njeno besedilo je prevedeno v več kot tristo jezikov. Avtor izvirnega nemškega besedila Stille Nacht (dobesedno Tiha noč) je duhovnik Joseph Mohr, avtor glasbe pa učitelj Franz Xaver Gruber. Pesem je nepogrešljiva, daje posebno glasbeno barvo božiču, pričara božično vzdušje, izraža globoka občutja in se prepeva izključno v božičnem času. Prelepo mirovno pesem celotnega sveta so prepevali vojaki na vseh frontah, ob vseh velikih zablodah človeštva. Za božič so prekinili boje. O nastanku pesmi legenda pravi, da so miši pregrizle orgle, in sta organist in cerkovnik na hitro morala nekaj zložiti. Rojstvo božične pesmi je kraj Mariapfarr v Avstriji na nadmorski višini 1120 metrov. Leta 1815 je v ta kraj prišel nov, mlad duhovnik Joseph Mohr iz Salzburga. Službo je dobil v rojstnem kraju svojega očeta, ki ga ni poznal. Naslednje leto so svet zadele velike nesreče: Evropo je zakril prah vulkana iz Indonezije, poleti je snežilo, Evropa je ostala brez letine, brez sonca. Krompir so izkopali v novembru. V Evropi je bila lakota, ljudje so umirali, Napoleonove vojne. Takrat je Mohr napisal besedilo za najbolj izvajano pesem vseh časov. Visoko med oblaki se mu odpre tudi svet njegovega neznanega očeta, ki je bil rojen v revni kajži, od koder je odšel za mušketerja v salzburško nadškofijo. Tam je spoznal Anno Scoiberin, perico na nadškofiji. Posledica je bila, da se je 11. decembra 1792 rodil sin. Mohrov boter je bil zadnji salzburški rabelj. Učitelj je poskrbel, da se je nadarjeni deček izšolal. Kot mladenič je bil zelo veseljaški, imel je socialni čut in znal se je približati ljudem. Pel je za tiste čase pohujšljive pesmi in pohajal okrog z dolgo tobačno pipo. Tu je spoznal in tudi pokopal 86-letnega deda. Tudi pri minus 30 stopinj Celzija je prepešal in dajal maziljenja tamkajšnjim prebivalcem. Da pesmi ni napisal v Oberdorfu, so vaščani izvedeli šele pred enajstimi leti, torej leta 2005. Našli so zapis pesmi iz leta 1816, takrat pa je bival v Mariapfarru. V Mariapfarr so prinesli tudi jaslice in jih skrivali v škatlah pred nacisti. Odkrili so tudi fresko, ki naj bi avtorja navdihnila za nastanek pesmi. Rojstni kraj skladbe je Obersndorf. Tu je dobil mesto učitelja, mežnarja in organista Franz Xaver Gruber, sin revnega tkalca. Bil je zelo uravnovešen. Za božič 1816 je Mohr prinesel Gruberju pesem, ki jo je napisal dve leti prej. Posljal ga je, naj napiše zelo preprosto melodijo za dva glasova in kitaro. Piše, da mu jo je izročil še istega večera in da so jo peli z ljudstvom. Nič se ne omenja pokvarjenih orgel. Zgodba o miših in orglah je le legenda. Po vseh zgodovinskih zapisih so orgle v cerkvi dobili šele sedem let kasneje. Pesem so odpeli s kitaro. Skoraj gotovo je, da je bila pesem napisana, da bi jo odpeli po maši in ne med mašo. Obersndorf je mesto prve izvedbe, ohranjena je spominska kapela, v kateri je nastala. Gruber je bil orgelski mojster, napisal je veliko skladb, a nikoli več takšne uspešnice, kot je bila pesem miru: Sveta noč. Pesem Sveta noč pa si je utirala pot po svoje. Orgelski mojster jo je prenesel v Zillrthale – Ziljsko dolino, v Francijo, v Nemčijo. Tirolski ulični pevci so jo ponesli širom po Avstriji, razširila se je naprej v Italijo, Ameriko. Misijonarji so jo prenesli v afriške, azijske dežele. Danes je pesem vpisana na seznam Unescove kulturne dediščine. Franz Gruber je ustvaril zelo preprosto melodijo. V Avstriji, kjer je pesem nastala, pesem izvajajo ob kitari. V našo deželo je pesem prišla leta 1871, dobrih 50 let po nastanku. Prevedel jo je Jakob Aljaž, takrat župnik v Trziču, bolj znan kot 'dovški, triglavski župnik'.

² Wikipedija, ogled 9. decembra 2016.

³ Libera je ljudski izraz za molitve, namenjene rajnim. Do koncila so bile mnoge pogrebne molitve v latinščini. V latinskih molitvah za pokojne se pogosto pojavi vzklík Libera me Domine, kar pomeni Osvobodi (reši) me, Gospod. Ker se je vzklík večkrat ponovil, so ljudje začeli kar na splošno poimenovati molitve za rajne libera. Tudi v Psalmu 50, ki ga je duhovnik molil ali pel pri pogrebu, se ta izraz večkrat pojavi. Med vojno, ko ni bilo duhovnikov, so cerkvene pogrebe vodili verniki, največkrat so bili mežnarji. Tudi v najnovjšem pogrebem obredniku je model cerkvenega pogrebnega obreda, ki ga vodi usposobljen laik, lahko je to katehet, cerkovnik ... V misijonskih deželah pa veliko večino pogrebov vodijo katehisti ali pa izredni delilci obhajila. Vir: dr. Ivan Albreht.

